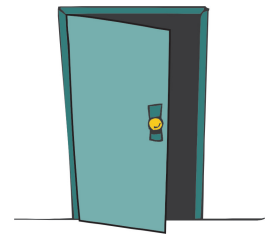

«lo lo so!»

El cor necessita sang, els pulmons necessiten aire, la boca necessita saliva, l'oïda necessita so, els ulls necessiten llum..., i el cervell necessita canvi. Un cervell sense la seva mínima dosi de canvi és com un cor que es queda sense pressió. És el problema més gran del captiu. El temps mateix es mor quan no serveix per mesurar un canvi. El temps el creen els successos que s'hi succeeixen. De la mateixa manera, l'espai el creen els objectes que s'hi estenen. La relativitat general és compatible amb aquesta idea. L'espai buit manca fins i tot de sentit. El temps buit està mort. Curiosament, diem *matar el temps* d'omplir-lo d'un mínim de canvi. Com podem proveir-nos de canvi? Qualsevol mètode combina aquestes dues formes pures: o romandre fixos en un paisatge que es mou (conversant, per exemple) o moure's per un paisatge que roman fix (viatjant, per exemple). En qualsevol cas, es tracta d'una qüestió de mobilitat. L'ésser humà és un animal creatiu, però, com més explícitament ho sigui el seu ofici, més ha d'atendre a la seva mobilitat física i mental.

Un museòleg científic viatja com a museòleg i viatja com a científic, conversa com a científic i conversa com a museòleg. Heus aquí el cas d'un misteri suscitat i resolt per mitjà del viatge i la conversa.

ACTE PRIMER. (*Viatjant.*) Anys vuitanta a les ruïnes d'Empúries (Girona). Durant la visita em sorprèn veure canonades de plom per al subministrament d'aigua als

habitatges. Si diversos segles abans de la nostra era els grecs tenien tecnologia de canonades, per què feien aqüeductes els romans? N'hi ha prou amb una simple canonada per salvar qualsevol desnivell... Ho pregunto a enginyers, arquitectes, historiadors... Ni tan sols aconseguixo que algú s'interessi per la pregunta.

ACTE SEGON. (*Viatjant.*) Anys noranta a les ruïnes de Pompeia (Nàpols). Confirmat. El sistema de canonades per a l'abastament d'aigua s'usa des de fa vint-i-cinc segles. Aprofito qualsevol ocasió per insistir en la pregunta. Per què feien aqüeductes els romans?

És més un problema hidrostàtic que hidrodinàmic: no sabien prou hidrostàtica? La pressió depèn del desnivell: tenien una tecnologia insuficient per evitar fuites? Un aqüeducte té més grandesa que una canonada: deu ser per això? Un aqüeducte és molt més car que una canonada: és una qüestió de pressupost?

ACTE TERCER. (*Conversant.*) Finals dels noranta. Prenc una copa amb un arquitecte que ha vist i ha fet molta arquitectura. És Oriol Bohigas. Per fi! No sap la resposta, però li interessa la pregunta! Ja en som dos viatjant i preguntant. Dos anys després, l'arquitecte Bohigas em confessa que presumeix per tot el món amb la pregunta. Algú ha de saber la resposta. No hi ha pressa.

ACTE QUART. (*Conversant i viatjant.*) Hem canviat de mil·lenni.

En la clausura d'un acte a Itàlia, Bohigas planteja la qüestió davant una audiència d'arquitectes atònits. Els assistents comencen a proposar i a descartar les solucions de sempre davant la mirada divertida del ponent. I de cop i volta, enmig de la confusa bullícia, una mà s'aixeca, autoritària, al fons de la sala. És un arquitecte veteraníssim que ha esperat un instant de silenci per imposar la seva veu aflautada: «lo lo so!» (Jo ho sé!). La solució no és tecnològica, ni hidrostàtica, ni hidrodinàmica, ni econòmica, ni política, ni estètica... La solució, atenció, és química! El que no sabien fer els romans és tractar l'aigua perquè no es podrís estancada en condicions anaeròbiques. Cap problema per a l'últim tram que distribueix l'aigua a l'usuari, però impossible per als recorreguts llargs. En canvi, en un aqüeducte l'aigua flueix en condicions aeròbiques, com en qualsevol rierol.

Curiosament, la ignorància química dels romans també els va salvar de saber que el plom és tòxic, per la qual cosa els aqüeductes, a més de ser unes construccions bellíssimes, no eren, al capdavant, una solució tan dolenta.

L'únic inconvenient és que ens hem quedat sense un problema «estimat», però va ser bonic mentre va durar. Qualsevol dia apareixerà en una exposició sobre tecnologia.

Jorge Wagensberg